

LA CIUTAT I LES SERRES

Eça de Queirós

Traducció de Marta Ferré i Antoni Picornell

I

El meu amic Jacinto va néixer en un palau, amb cent nou milions de reals de renda en terres de conreu, de vinya, de sureda i d'oliverar.

Travessant l'Alentejo, passant per l'Extremadura, creuant les dues Beiras, bardisses atapeïdes a cavall de pujols i de valls, parets altes de pedra bona, rierols i camins delimitaven les terres d'aquesta vella família de terratinents que ja amuntegava gra i plantava ceps en temps del rei Dionís. La finca i la casa pairal de Tormes, al Baix Douro, cobrien tota una serra. Entre el Tua i el Tinhela, en cinc llegües a la rodona, per cada pam de terra cobraven alou. I els seus pinars fosquejaven des d'Arga fins al mar d'Àncora. Però el palau on havia nascut en Jacinto, i on sempre havia viscut, era a París, als Camps Elisis, número 202.

El seu avi, aquell grassíssim i riquíssim Jacinto que a Lisboa anomenaven Don Galião, una tarda baixava pel passatge de la Trabuqueta, arran d'una paret de jardí sota l'ombra d'una parra, va rellicar amb una pell de taronja i va caure damunt l'empedrat. De la porteta de l'hort sortia en aquell instant un home bru, ben afaitat, amb una jaqueta gruixada de sarja verda i botes altes de picador, que, burleta i sense gaire esforç, va aixecar l'enorme Jacinto –fins i tot li va recollir el bastó de pom d'or que havia rodolat dins la brutícia. Després, mirant-lo amb uns ulls negres amb grans pestanyes, va dir:

– Jacinto Galião, que fas tu aquí en aquestes hores rebolcant-te per les pedres?

I en Jacinto, atordit i enlluernat, va reconèixer l'infant Miquel!

Des d'aquell capvespre va estimar el bon Infant com no havia estimat mai, golafre com era, la seva panxa ni, devot com era, el seu Déu! A la sala noble de casa seva (la Pampulha) va penjar sobre els tapissos el retrat del «seu Salvador», engalanat amb fulles de palma com un retaule, i amb el bastó que les magnànimes mans reials havien aixecat de dins la brutícia a sota. Quan l'adorable, desitjat Infant va patir el desterrament de Viena, el panxut senyor corria sacsejat dins el seu cabriolé groc de la taverna d'en Zé-Maria a Belem fins a la botiga d'en Plácido del carrer dels Algibebes, gemegant l'enyorança de l'*angelet*, tramant la tornada de l'*angelet*. El dia, beneït entre tots, que la *Pérola* va aparèixer a la boca del port amb el Messies, va guarnir la Pampulha, alçà al canal un monument de cartró i lona on l'infant Miquel, convertit en sant Miquel, blanc, amb aurèola i ales d'arcàngel, des de dalt del corser d'Alter foradava el Drac del

Liberalisme, que es retorçava vomitant la Constitució. Durant la guerra amb «l'altre, amb el maçó», enviava missatges a Santo Tirso, a São Gens, a dur al rei pernils, capses de dolços, ampolles del seu vi de Tarrafal i bosses de torçal ben plenes de monedes d'or que ell ensabonava perquè lluïssin més. I quan va saber que Don Miquel, amb dos vells baguls fermats damunt un ase, havia iniciat el camí cap a Sines i cap al desterrament final, en Jacinto Galião va córrer per la casa, va tancar totes les finestres com si estigués de dol i va cridar furiós:

– Jo tampoc no em quedaré aquí! No m'hi quedaré pas!

No, no es volia quedar a la terra perversa d'on partia, espoliat i foragitat, aquell rei de Portugal que pel carrer aixecava els Jacints! Va embarcar cap a França amb la dona, la senyora Angelina Fafes (de la coneguda casa dels Fafes de Avelã), amb el fill, en Cintet, nen groguenc, animeta freda, cobert de quists i furóncols; amb la cambrera i el criadet negre. A les costes cantàbriques el vaixell va trobar tan mala mar que la senyora Angelina, descambuixada, agenollada a la llitera, va prometre al Senyor dels Passos d'Alcântara una corona d'espines d'or amb les gotes de sang fetes de robins de Pegu. A Baiona, on van atracar, en Cintet va tenir icterícia. A la carretera d'Orleans, un vespre feréstec, l'eix del carruatge en què viatjaven es va trencar i l'ufanós senyor, la delicada senyora de la casa d'Avelã i el nen van caminar tres hores sota la pluja i damunt el fang de l'exili fins a un poble on, després de trucar com pidolaires a les portes mudes, van pernoctar als bancs d'una taverna. A l'Hotel dels Sants Pares, a París, van patir el terror d'un incendi que havia començat a les cavallerisses, davall la cambra de Don Galião, i el digne gentilhome rodolant escales avall en camisa, fins al pati, es va clavar al peu nu una esquerda de vidre. Aleshores va alçar amargament al cel el puny pelut i va rugir:

– Mal llamp! Això ja passa de mida!

Aquella mateixa setmana, sense triar gaire, Jacinto Galião va comprar a un príncep polonès, que després de la presa de Varsòvia s'havia fet frare cartoixà, aquell palauet dels Camps Elisis, número 202. I sota l'or feixuc dels estucats i entre les ampul·loses sedes s'hi va arraulir, descansant de tantes agitacions, en una vida mandrosa i de bona taula, amb alguns companys d'emigració (el magistrat Nuno Velho, el comte de Rabacena, d'altres de menys importants), fins que es va morir d'una indigestió d'una llamprea en escabetx enviada pel seu procurador a Montemor. Els amics es pensaven que la senyora Angelina Fafes tornaria al regne, però a la bona senyora li feia por el

viatge, la mar, els carruatges que s'espenyen; i no volia deixar el seu confessor ni el seu metge, que tan bé li entenien els escrúpols i l'asma.

– Jo, per mi, m'hi quedo, al 202 –declarava ella–, tot i que em manca la bona aigua d'Alcolena... En Cintet, quan es faci gran, que decideixi què vol fer.

En Cintet havia crescut. Era un jove més magre i lívid que un ciri, de llargs cabells llisos, amb un gran nas, silenciós, ficat dins robes negres, molt llargues i amples; de nit, sense dormir per mor de la tos i els fogots, caminava erràtic en camisa de dormir amb una llàntia pel 202; i els criats a la cuina li deien *l'ombra*. En la seva mudesa i indecisió d'ombra havia nascut, un cop acabat el dol pel papà, el gust per treballar la fusta al torn. Després, més tard, amb la dolça flor dels vint anys, brollà dins seu un altre sentiment, de desig i d'esbalaïment, per la filla del magistrat Velho, una joveneta rodoneta com una colometa, educada en un convent de París, i tan manyosa que esmaltava, daurava i arreglava rellotges i feia capells de feltre. A la tardor de 1851, quan els castanyers dels Camps Elisis ja perdien les fulles, en Cintet escopí sang. El metge, tocant-se la barbeta i amb una arruga greu a l'immens front, va aconsellar que el noiet se n'anés a Golfe-Juan o a la tèbia sorra d'Arcaishon.

En Cintet, però, en la seva afecció d'ombra, no es volia desferrar de na Teresinha Velho, de qui s'havia tornat l'ombra per París, la muda, lenta ombra. Com una ombra, es va casar, va fer anar una mica més el torn, va escopir la resta de sang i va traspasar com una ombra.

Tres mesos i tres dies després del funeral va néixer el meu Jacinto.